

Martina Štípková

Zpráva z 11. konference Evropské sociologické asociace (Turín, Itálie, 28.–31. srpna 2013)

V italském Turíně se na konci letošního srpna uskutečnila 11. konference *Evropské sociologické asociace* (ESA), sdružující více než dva tisíce evropských sociologů a socioložek, kteří jsou organizováni v 36 výzkumných skupinách (*research networks*, RN). Jak připomněl dnes již bývalý prezident ESA Pekka Sulkunen při slavnostním zahájení, byla to co do počtu příspěvků i účastníků největší konference, kterou zatím ESA pořádala. Úsilí vměstnat tolik příspěvků do jednoho večera a tří dnů vedlo k tomu, že v několika budovách moderního kampusu Turínské univerzity i mimo něj běžely současně celé desítky bloků jednotlivých výzkumných skupin. I přes jistou monstróznost akce byla konference organizačně výborně zvládnutá, od přehledného rozvržení programu přes bezproblémové fungování promítací techniky v přednáškových místnostech až po zajištění občerstvení v přestávkách mezi bloky přednášek. Velké množství paralelních sekcí ale vedlo k tomu, že účast na jednotlivých akcích zpravidla nebyla valná. Zažila jsem například několik sekcí, zejména těch odpoledních, ve kterých bylo méně než deset posluchačů. Na druhou stranu se ale vyskytly i sekce, ve kterých posluchači zaplnili celou místnost a na některé ani nezbyly židle.

Program konference byl rozdělen mezi akce pro široké publikum (plenární a semi-plenární bloky) a paralelní sekce organizované jednotlivými výzkumnými skupinami. Konference nesla podtitul *Crisis, Critique, and Change*. K tomuto hlavnímu tématu se vztahovaly dvě plenární sekce (zahajovací a závěrečná) a dvanáct úžeji tematicky zaměřených semi-plenárních sekcí (čtyři paralelní bloky každý den dopoledne). Mezi pozvanými řečníky byli nejen sociologové a socioložky, ale také lidé, jejichž specializace výrazně zasahuje do oblasti ekonomie, politologie či „policy-making“. Mnozí přednášející více či méně otevřeně vyjadřovali frustraci z ekonomické a politické situace v Evropě, snažili se pojmenovat její viníky a navrhnout recepty na vhodné řešení. Jiní byli v hodnotových soudech zdrženlivější. Oba přístupy se zajímavě doplňovaly.

Příkladem může být semi-plenární sekce zaměřená na situaci mladých lidí v době ekonomické krize. Z úst britského sociologa vzdělání Andyho Furlonga v ní zazněla prognóza, že postavení mladých absolventů na trhu práce bude neradostné i po překonání ekonomické krize. Autor za pomoci paralely mezi současnou Evropou a Japonskem, které zažilo ekonomickou recesi před více než dvaceti lety, vysvětloval, že nezaměstnanost a podzaměstnanost mladých, často vzdělaných lidí bude pravděpodobně dlouhodobým problémem s vážnými sociálními důsledky. Poté následoval příspěvek rámovaný metaforou žab uvězněných v hrnci s pomalu se ohřívající vodou. Žáby nejsou schopny si uvědomit rostoucí teplotu vody a včas vyskočit. Její autorka Metka Kuhar, slovinská socioložka a poradkyně Rady Evropy zabývající se tranzicí k dospělosti, poukazovala na to, že někteří mladí lidé hledají a nacházejí

způsoby, jak z „hrnce“ (tj. ekonomického systému, který jim nedává příliš šancí) vyskočit. Jako příklad uváděla rozvíjející se síť ekovesnic nebo *crowd funding* podnikatelských záměrů. První příspěvek se snažil nezaujatě popisovat a analyzovat stav věcí, zatímco druhý měl jasně deklarovaný hodnotový náboj. Ve společné diskusi k oběma příspěvkům se ale rozdíly v přístupu obou prezentujících otupily.

Příznávám, že angažovaná sociologie mi není příliš blízká a že jsem byla z množství vyjadřovaných emocí a politických argumentů trochu zaskočená. Je ale více než zřejmé, že ekonomická a sociální krize současné Evropy se nás všech dotýká natolik, že hra na hodnotovou neutralitu a nezaujaté pozorování společnosti ustupuje do pozadí. Ačkoli je snaha o změnu společnosti součástí sociologie od jejích počátků, vždy jsem ji vnímala jako spíše okrajovou záležitost. V Turíně ale angažovaný přístup představoval mainstream. Snaha společnost nejen zkoumat, ale i cíleně ovlivňovat, se promítala i do detailů organizace konference. Bylo například možné si zakoupit obědy připravené společností, která zaměstnává osoby ve výkonu trestu. Ohled k životnímu prostředí vedl organizátory k tomu, že účastníci dostali zdarma pouze zkrácenou verzi programu se společnými přednáškami, zatímco kompletní program výzkumných skupin byl přiložen jen v elektronické podobě.

Vedle společných akcí, které spojovalo téma krize, kritiky a sociální změny, byl program tvořen sekcemi jednotlivých výzkumných skupin. Rozhodování, který blok navštívit, nebylo vůbec jednoduché. Navštívila jsem sekce celkem čtyř výzkumných skupin, ale nejvíce času jsem strávila na dvou z nich, a to na prezentacích RN 13 (Sociology of Family and Intimate Lives) a RN 16 (Sociology of Health and Illness). Mohu tedy podat krátkou zprávu o programu těchto dvou skupin.

Programu RN 13 dominovala tři témata, pokrývající čtyři až pět přednáškových sekcí. Jednalo se o bloky věnované genderovým rolím v rodině, sladění rodiny a pracovního života a reprodukci. Přes několik sekcí běžely i tematické bloky věnované rodinným hodnotám, vlivu migrace na rodinné vztahy, rodinné politice a jejím efektům nebo procesům rozpadu a rekonstrukce rodiny. Nejvíce mě zaujal právě poslední jmenovaný blok. Zahrnoval šest příspěvků rozdělených do dvou částí. Většina z nich zkoumala příčiny rozvodu (například nezaměstnanost jednoho z partnerů, etnická homogamie páru, výdělečná činnost žen, vzdělání). Další se zaměřily na porozvodové situace (formování nových vztahů, životní spokojenost). Důležitým závěrem prezentovaných zjištění je, že se jen těžko hledají univerzální pravidla. Například Daniela Bellani v příspěvku, který zkoumal vliv zaměstnání žen na riziko rozvodu v Německu, Velké Británii a USA, ukázala, že velmi záleží na tom, jak běžné je, aby v dané zemi a době ženy pracovaly. Podobně Ausra Maslauskaitė zjistila, že ženy v šesti zemích východní Evropy se výrazně liší v tom, jestli a za jakých okolností vstupují po rozvodu do dalšího vztahu.

Výzkumy prezentované v rámci RN 16 se týkaly zejména konkrétních druhů zdravotních problémů (chronické nemoci, mentální zdraví, obezita), prevence nemocí a ochrany zdraví nebo nerovností ve zdraví (podle socioekonomického statusu, genderu či etnicity). Jedna ze sekcí, věnovaná nerovnostem ve zdraví, pro mě byla vrcholem celé konference. V sobotním dopoledním bloku se sešly čtyři příspěvky věnované socioekonomickým nerovnostem ve zdravotním stavu a využívání zdravotní péče, a to za přítomnosti početného a zaujatého publika. Zapůsobil na mě například metodologicky nápaditý přístup Sarah Missinne,

kteřá zkoumala, jestli je využívání preventivního vyšetření prsu více ovlivněno statusem v dětství (a tedy přístupem ke zdraví a zdravotní péči, které si dítě osvojí), nebo socioekonomickým postavením žen v dospělosti. Zaměřila se na ženy, které během života prošly mobilitou, aby tyto dva vlivy odlišila. Socioekonomický status v dospělosti (*socioeconomic destination*) se ukázal jako klíčový.

V RN 16 mě kromě kvalitních a zajímavých příspěvků potěšila i výrazná česká účast. Členkou výboru výzkumné skupiny je (a další dva roky ho dokonce povede jako předsedkyně) Ema Hrešanová, která se výrazně podílela na tvorbě programu. Další česká jména se objevila mezi prezentujícími i moderátory sekcí. V této souvislosti je také vhodné zmínit, že loni došlo k obnovení sekce sociologie medicíny v Masarykově české sociologické společnosti. Zdá se tedy, že české sociologii zdraví a medicíny, která fungovala dlouho v útlumu, se blýská na lepší časy.

Protože se toto číslo *Sociálních studií* věnuje sekularitě, nelze nezmínit také program RN 34 (Sociology of Religion). Prezentované příspěvky se týkaly především náboženské a etnické identity (zejména v souvislosti s migrací) a vztahu náboženství a modernity. Program této sekce byl v porovnání s ostatními poměrně skromný. Téma náboženství se ale objevovalo i v přednáškách zařazených do jiných výzkumných skupin a v jedné ze dvou závěrečných plenárních přednášek, která se věnovala krizi evropského sekularismu. Indický politolog Rajeev Bhargava v ní argumentoval, že evropský ideál sekularity je iluzí. Evropské státy nepřestaly privilegiovat křesťanství, což je zřejmé zejména v kontextu intenzivní migrace. Ta navíc vede k tomu, že podstatná část nových občanů evropských zemí étos sekularismu nesdílí.

Na závěr zbývá dodat, že příští konferenci ESA uspořádá v roce 2015 Sociologický ústav AV ČR v Praze. Těšme se, že se Praha stane na několik dní výkladní skříní evropské sociologie, a přejme organizátorům, ať se konference vydaří. Laťka je po letošní konferenci nastavena vysoko.